

بررسی
ادیان و مکاتب فکری
در ایران

تألیف:

سجاد چوبینه

بسم الله الرحمن الرحيم

سرشناسه	چوبینه، سجاد، ۱۳۴۴ -
عنوان و نام پدیدآور	بررسی ادیان و مکاتب فکری در ایران / تألیف سجاد چوبینه.
مشخصات نشر	شیراز: نوید شیراز، ۱۳۹۳.
مشخصات ظاهری	۳۷۶ص.
شابک	۹۷۸-۶۰۰-۱۹۲-۴۲۰-۰
وضعیت فهرست نویسی	فیبا
یادداشت	کتابنامه.
موضوع	ایران -- دین -- تاریخ
موضوع	ادیان -- تاریخ
موضوع	تفکر دینی - ایران - تاریخ
رده بندی کنگره	۱۳۹۳ ب ۴ ج ۹ / BL ۲۲۷۰
رده بندی دیویی	۲۰۰/۹۵۵
شماره کتابشناسی ملی	۳۴۹۹۴۹۶

بررسی ادیان و مکاتب فکری در ایران

مؤلف: سجاد چوبینه

طرح جلد: سارا لشکری □ لیتوگرافی و چاپ: واصف □ تیراز: ۱۵۰۰ جلد

چاپ اول: ۱۳۹۳ □ حق چاپ محفوظ

ناشر: انتشارات نوید شیراز

دفتر شیراز - تلفن ۶۲-۳۲۲۲۶۶۶۱-۳۲۲۲۹۶۷۶ نمابر

دفتر تهران - تلفن ۵۹۴۵-۸۸۹۰۵۹۴۵ نمابر ۸۸۹۲۱۵۲۲-۰۲۱

پست الکترونیکی: info@navideshiraz.com

وب سایت: www.navideshiraz.com

شابک: ۹۷۸-۶۰۰-۱۹۲-۴۲۰-۰ ISBN: 978-600-192-420-0

با جلد معمولی ۱۵/۰۰۰ تومان

با جلد ضخیم ۱۷/۵۰۰ تومان

فهرست مطالب

صفحه	عنوان
۷	پیشگفتار
۹	مقدمه

بخش اول: دین و آیین صابئین و صابئین

۱۷	معرفی اجمالی صابئین
۲۴	نمایی از تاریخ و جغرافیای صابئین
۳۱	دیدگاه های مورخین و محققین برجسته در باره صابئین
۴۱	دیدگاه های مفسرین و فقهای اسلامی در باره صابئین
۵۴	عقاید کلی و اساسی صابئین
۷۷	نمونه هایی از احکام و قوانین صابئین
۸۱	نتیجه گیری کلی و تحلیلی نسبی از ماهیت صابئین

بخش دوم: دین و آیین مزدیسنا (زرتشتی)

۸۵	مجوس، مزدیسنا، زرتشتی؟
۸۹	خاستگاه جغرافیایی، فرهنگی و اجتماعی مزدیسنا
۹۴	سیر تاریخی مزدیسنا و مزدیسنان

۹۷	..... بازتاب مزدیسنا در ادیان الهی: اسلام، یهودیت و مسیحیت
۱۰۱	..... زرتشت زرتشتیان
۱۱۸	..... باورهای اساسی و تعالیم اصلی
۱۷۷	..... اوستا و کتب پهلوی مزدایی
۱۸۸	..... مغان و موبدان مزدایی
۱۹۶	..... برخی احکام و قوانین فقهی
۲۰۹	..... نمادها و آیین ها

بخش سوم: آیین ژروانیسم

۲۲۷	..... پیشینه تاریخی ژروانیسم در ایران
۲۲۸	..... آشنایی اجمالی با مفهوم زروان و ژروانیسم
۲۲۹	..... برداشت های فیزیک و فلسفه از زمان
۲۳۲	..... باورهای فلسفی و کلامی ژروانیسم

بخش چهارم: آیین مانوی

۲۳۹	..... نگاهی کلی به مانویت - تاریخچه ای از زندگی و سرگذشت مانی
۲۴۱	..... جهان بینی و بنیان های اعتقادی مانی
۲۴۶	..... بحثی فلسفی پیرامون تناسخ
۲۵۷	..... کتاب های مانی
۲۶۴	..... تعالیم اخلاقی و احکام تکلیفی مانویت
۲۶۴	..... سلسله مراتب جامعه دینی مانوی
۲۶۵	..... سیر تاریخی و سرگذشت مانویان

بخش پنجم: آیین مزدک

۲۶۹	..... شناسنامه مزدک و تاریخچه ای از زندگی او
۲۷۳	..... شخصیت مزدک
۲۷۶	..... مزدک مانوی یا زرتشتی
۲۷۹	..... تحلیلی از قیام مزدک
۲۸۵	..... سیر تاریخی مزدکیان

بخش ششم: آیین مهر و میترائیسم

۲۸۹	معرفی اجمالی
۲۹۱	مهر و میترائیسم در ایران
۲۹۳	مهر و میترائیسم در غرب
۲۹۴	آموزه ها، نمادها و آیین ها

بخش هفتم: حکمت خسروانی (حکمت خاص ایران باستان)

۳۰۳	حکمت خسروانی و پیشینه تاریخی آن
۳۰۸	مهمترین بنیان های فلسفی-عرفانی حکمت خسروانی
۳۱۴	نمودها و بازتاب هایی از حکمت خسروانی در ادبیات اساطیری ایران
۳۲۱	حکمت ادبی (حکمت عام ایران باستان)

بخش هشتم: یهودیت، مسیحیت و اسلام و پیشینه تاریخی شان در ایران

یهودیت و قوم یهود

۳۳۱	یهودیت و قوم یهود
۳۳۳	پیشینه تاریخی یهود در ایران
۳۳۵	پیامبر یهود
۳۳۶	کتاب عهد عتیق (تورات)
۳۴۰	عقاید اصلی و احکام مهم مذهبی یهود
۳۴۱	مذاهب و فرقه های یهود

مسیحیت و مسیحیان

۳۴۳	پیشینه دین و آیین مسیحیت و مسیحیان در ایران
۳۴۶	پیامبر مسیحیان
۳۴۷	کتاب عهد جدید (انجیل)
۳۵۰	حواریون
۳۵۱	عقاید و اساس تعلیمات مسیح و مسیحیان
۳۵۳	پولس کیست؟
۳۵۵	روحانیت مسیحیت و کلیسا
۳۵۶	مذاهب و فرقه های مسیحیت

اسلام و مسلمانی

- ۳۶۰ ..... نگاهی اجمالی به معارف اساسی اسلام
- ۳۶۵ ..... پیشینه تاریخی اسلام و ایران
- ۳۶۵ ..... استقبال روح ایرانی از اسلام
- ۳۶۷ ..... پذیرش یا تحمیل؟
- ۳۶۷ ..... نگاهی به اوضاع دین و دولت در دوران ساسانی
- ۳۷۰ ..... تشیع ایرانیان

- ۳۷۳ ..... فهرست اعلام
- ۳۸۱ ..... کتابنامه

پیشگفتار

کتابی که ملاحظه می شود در ابتدا یک سلسله مباحث درسی دانشگاهی بوده است؛ که به صورت مختصرتر از این مجموعه، زمانی توسط نویسنده برای دانشجویان مقطع کارشناسی "جامعة المصطفی العالمیه" شهر قم، تهیه و ارائه می شده است و البته تا هم اکنون نیز توسط اساتید محترم آن دانشگاه، برای برخی رشته ها تدریس می شود. سفارش بعضی از دوستان فاضل مبنی بر ضرورت طرح چنین موضوعاتی در جامعه امروزی ما، انگیزه ای شد تا در یک فرصت بدست آمده، آن مباحث با تفصیل و تحقیق بیشتری، ضمن پاره ای حذف و اضافات - که متناسب با تبدیل یک کتاب درسی به یک کتاب عمومی بود - به شکل حاضر در دسترس علاقمندان فرهنگ دینی ایران زمین و همچنین پژوهشگران رشته ادیان و مذاهب قرار گیرد.

این کتاب به معرفی و تحلیل نسبی ادیان و مکاتب فکری و برخی آئین های مذهبی ایران قبل از اسلام؛ مانند: مزدایی (زرتشتی) - صابئه (صابئین) - زروانیسم - مهرآیین (میترائیسم) - مانی - مزدک - آیین خسروانی؛ و همچنین یهودیت و مسیحیت و سیر تاریخی شان در ایران، ضمن بیان ماهیت کلی و اجمالی آن دو، پرداخته است. در پایان هم نیم نگاهی بسیار کوتاه و اجمالی در حد اشاره به دوره، نسبت به دین مبین اسلام همراه با پیشینه تاریخی آن در ایران، تنها در حد و اندازه یک یادکرد؛ تمنا و تبرکاً نیز داشته ایم.

ماهیت تاریخی - دینی - فلسفی - عرفانی این کتاب در حوزه ادیان و مذاهب، به خواننده کمک می کند تا ضمن آشنایی نسبی با دین و دانش و حکمت ایرانیان، که از مختصات اصلی هندسه فرهنگ و اندیشه این سرزمین بوده است؛ بتواند به موضوعات کلی تری نیز دست یابد.

موضوعاتی از قبیل: اشتراک و افتراق ادیان - تأثیرات متقابل بین الادیانی و تعاملات میان دینی، تحریفات ادیان و مذاهب و التقاط و انحراف فکری برخی از مبدعان فکر و اندیشه، که منجر به ایجاد مکاتب و مذاهب خاصی شده است - آلوده شدن پیام ها و گزاره های بلند دینی به افکار و اوهام سطح پایین بشر در طول تاریخ - سایه روشن های کجی و راستی به عنوان چالش های همیشگی انسان در مسیر راهیابی به حقیقت - تشنگی و عطش بشر در جهت راهیابی به حقیقت متعالی راه راست در قالب دین - فراز و نشیب های دینی و نقش عوامل تبیین کننده در این نوع پدیده های معنوی - رابطه دین و دولت و تأثیرگذاری آن بر فرهنگ عمومی و دینی مردم - لزوم کنکاش و تحقیق لازم در محصولات فکری عرضه شده جهت تشخیص سره از ناسره و یاری جستن از خداوند بزرگ در هدایت به صراط المستقیم - و... در قالب کلی این مجموعه جای می گیرد.

امید است نگارنده توانسته باشد، گامی در جهت اهداف آموزشی مورد انتظار برداشته باشد. و خواننده عزیز نیز بتواند پاسخ های مورد نیاز خود را در این راستا دریابد. ضمن آنکه از همه دانشمندان و محققین این حوزه و همچنین از دانش پژوهان و خوانندگان عزیز درخواست دارم، از نقد مطالب و گزارش اشکالات احتمالی، دریغ نمایند؛ و خطاهای جزئی معمول را هم، به چشم خطا پوش خویش، نادیده انگارند.

در پایان لازم می دانم؛ از انتشارات وزین و توانمند نوید شیراز، و به طور خاص از مدیریت محترم و دانش دوست و فرهنگ گستر آن، جناب مستطاب آقای نویدگویی که روحیه خستگی ناپذیر و ابتکارات و تلاش های مستمر وی در حوزه نشر، همواره پشتوانه معنوی و ارزشمندی برای اهل و اهالی دین و دانش و فرهنگ بوده و می باشد، تشکر و قدردانی ویژه نمایم.

و السلام علینا وعلی عبادالله الصالحین

سجاد چوبینه

بهار ۱۳۹۳ - شیراز